

W

8

СЕРПЕНЬ
1967

ДОШКІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Використання екранних посібників і звукозаписів у навчально-виховному процесі

Використання в дошкільних закладах навчальних кіно- і діафільмів, а також грамзаписів має велике практичне значення. Це один з ефективних шляхів розвитку уявлень дитини, її мови, мислення та естетичних смаків.

Більшість навчальних фільмів для дошкільнят своїм змістом тісно пов'язана з програмою виховання в дитячому садку і є здебільшого екранізаціями художніх творів; за таким же принципом створені й грамзаписи для дитячих садків. Завдання правильного використання екранних посібників у навчально-виховному процесі в дошкільних закладах полягає у тому, щоб, спираючись на набутий дітьми досвід, розширювати і поглиблювати їхні знання та уявлення, розвивати допитливість, зацікавлення, сприяти всебічній активізації пізнавальної діяльності дітей.

Проте аналіз програми виховання в дитячому садку і вивчення досвіду виховної роботи в дошкільних закладах нашої республіки свідчить, що екранне та інше звукотехнічне унаочнення не посідає належного місця. Таке становище можна пояснити недостатньою розробкою теоретичних та дидактичних принципів використання технічних засобів у навчанні й вихованні дошкільнят.

У своїй статті ми розглядаємо кілька питань: класифікацію фоно- і фільмофонду для дошкільних закладів; визначення ролі й місця екранних посібників та звукозаписів на заняттях з розвитку мови в різних вікових групах.

Вивчення фоно- і фільмофонду, яким можна користуватися в дошкільних закладах, виявило, що ос-

татнім часом навчальні кіностудії та всесоюзна фірма «Мелодія» випустили чимало фільмів і грамзаписів для дошкільнят. Їх умовно можна класифікувати так: 1) навчальні; 2) пізнавально-виховні; 3) розважальні.

До навчальних діа- та кінофільмів слід віднести такі, що можуть стати на заняттях ілюстративним матеріалом і допомогти в систематизації та поглибленні дитячих уявлень та знань.

За приклад наведемо кілька діа-кінофільмів: «Столиця нашої Батьківщини Москва», «Цікава арифметика», «Витівки літер», «Дикі та свійські тварини» та грамзаписів, об'єднаних у комплекти до тем: «Пори року», «Казки та байки», «Свята нашої Батьківщини» тощо.

До пізнавально-виховних (умовна назва сама характеризує їх) належать такі кінофільми: «Весна в саду, на полі й городі», «Звідки стіл прийшов», «Як роблять цукерки»; діафільми: «Хто як весну зустрічає», «Сніжинки», «У білу сніговицю»; грамзаписи: «Зайчики», «Дощик», «Горобчики» тощо.

Для активного відпочинку дітей, під час якого вони можуть сміятися й задумуватися, гратися й фантазувати, створені такі кіно-діафільми та грамзаписи: «Айболить», «Мийдодір», «Муха-Цокотуха», «Нові пригоди Пушка і Дружка» та чимало інших.

Слід особливо відзначити, що музичний і звуковий супроводи, які доповнили останнім часом багато діафільмів, значно підвищили їхні художні якості, створили сприятливі умови для розвитку образного мислення дітей. Озвучені діафільми —

це справжні музичні спектаклі, де кожен зоровий образ супроводжується звуковим або музичним образами, які роблять його дохідливішим і зрозумілішим. Діти мають тепер змогу не лише побачити своїх улюблених героїв, але й почути їхні розмови, пісні, а також голоси птахів, тварин, комах, гомін лісу, моря, річки.

Для навчання хорового співу, а

дає можливість усім дітям одночасно без напруження розглядати будь-яке зображення з усіма його деталями. Це досягається проектуванням на екрані «ЭПП-3» зображення досить значних розмірів ($1,5 \times 1$ м), що значно підносить педагогічні можливості екранних посібників порівняно з іншими видами зорової наочності.

Для відтворення або запису зву-

Кадри фільму глибоко хвилюють і надовго запам'ятовуються

також для прослухування дітьми музики з метою розвитку їхніх музичних здібностей призначені комплекти грампластинок з музичним репертуаром для дитячих садків. Ці комплекти складаються з таких пісень, як «Любимо Ілліча», «Пісня про Київ», «Літак», «Люлі-лю», «Дід Мороз», уривків з дитячих опер М. Лисенка «Зима і весна», «Пан Коцький» тощо.

Спинимось на деяких питаннях організаційної підготовки до занять з використанням діа-кінофільмів та грамзаписів.

Дошкільним закладам найзручніше користуватися такою кінопроекційною апаратурою: універсальними діапроекторами «ЛЕТИ» та «Свет», кінопроекторами «Україна» та «КПШ» (кінопересувка шкільна). Так, перегляд діафільмів за допомогою діапроектора «ЛЕТИ»

кових текстів користуються магнітофонами «Днепр-11», «Мелодия», «Комета», «Яуза-5», «Астра-2», для прослухування грамзаписів — програвачами.

Оволодіння згаданими засобами зорової та слухової наочності і застосування їх у виховному процесі з дітьми обов'язкові для всіх дошкільних працівників.

Наведемо деякі приклади роботи з екранними та іншими видами звукотехнічних посібників, що їх застосовують нині у своїй практиці вихователі дитячих садків Києва, Одеси, Сум, Львова та інших міст.

Вихователька дитячого садка № 329 м. Києва Н. С. Пшенична проводить заняття з рідної мови з три-чотирирічними дітьми так, щоб максимально унаочнити розкриття образів, з якими діти знайомляться вперше. З цією метою

вона широко використовує діафільми, що відповідають віковим особливостям дітей. Методику використання діафільмів вихователька варіює, залежно від мети занять. Але в кожному конкретному випадку вона передусім враховує вплив цих посібників на усвідомлення того пізнавального матеріалу, який сприймає дитина. Так, коли діти вперше знайомляться з казками «Ріпка» або «Колобок», демонстрування одноіменних діафільмів відбувається за ходом розповіді і кожний кадр наочно ілюструє той чи інший персонаж. Коли ж мова йтиме про події, які потребують складнішої розумової роботи для свідомого осмислення змісту (наприклад, «Вовк та семеро козенят»), то діафільм має демонструватися після читання казки.

Якщо порівняти відповіді тих дітей, які під час або після прослухування казки чи оповідання переглянули одноіменні діафільми, і тих, що слухали текст і лише розглядали ілюстрації в книжці, то виявиться, що в обох випадках діти зрозуміли і запам'ятали казку, проте характер їхніх відповідей, ступінь та повнота усвідомлення змісту були різні. Діти, яким після читання казки показували книжкові ілюстрації, запам'ятали зміст лише частково, їхні відповіді були лаконічні, часто помилкові. Пояснюється це деякою мірою тим, що ілюстрації до казок здебільшого дрібні, і вихователька не може залучити до їх розгляду одночасно всіх дітей, отже, й дати їм якесь спільне завдання, для успішного виконання якого необхідні приблизно однакові умови. Тоді ж, коли після читання казки вихователька попросила дітей уважно переглянути фільм і пояснити потім, що саме сталося з козенятами і як вони трималися при цьому, діти змушені були самостійно шукати відповідь на поставлене запитання. Великі зображення кадрів фільму, які всі мали змогу розглядати одночасно, сприяли глибокому усвідомленню змісту казки, визначенню характерних особливостей дійових осіб, і тому відповіді були значно правильніші й повніші.

У старшому дошкільному віці, з удосконаленням психічних процесів, перегляд діафільмів може мати на меті складніші завдання. Звертання до зорової та слухової наочності, яка образно відтворює навколишній світ, водночас розкриваючи й внутрішні якості подій, явищ тощо, стає тоді закономірною необхідністю.

Так, вихователька дитячого садка

№ 377 м. Києва А. Л. Затенна ознайомлення дітей з художніми творами, присвяченими В. І. Леніну, подіям Великого Жовтня, вдало поєднує з використанням екранних посібників. Перегляду таких діа-

фільмів, як «В. І. Ленін» (за одноіменним оповіданням Н. К. Крупської), «Звичайні рукавички» Я. Пинсова та фрагментів звукового фільму «Володя Ульянов» завжди передую вступна бесіда, у якій вихователька виявляє знання та уявлення, набуті дітьми раніше, щоб пов'язати їх з тими новими знаннями, які вони одержать. Нові відомості вихователька подає не шляхом нав'язування дітям заздалегідь готових висновків та узагальнень, а будує так, щоб максимально уможливити дітям самостійне мислення.

Під час перегляду діафільмів про В. І. Леніна діти з документально-художнього матеріалу довідуються про нові риси характеру Ілліча як людини і вождя.

Подальше ознайомлення дітей з життям і діяльністю В. І. Леніна відбувається під час читання художньої літератури, розгляду малюнків, картин, репродукцій, фотографій, в екскурсіях до музею тощо. При цьому перед дітьми раз у раз постають нові, складніші завдання, що збуджують їхні пізнавальні інтереси, активізують розумову діяльність, сприяють свідомому формуванню знань.

Значного поширення в дитячих дошкільних закладах республіки набуло також використання звукозапису. Насамперед це обумовлюється вимогами роботи з розвитку фонематичного та музичного слуху, виразної та правильної вимови у дітей. Відомо, яких труднощів зазнають педагоги в роботі з вихованцями, що не володіють голосом, говорять тихо, невиразно, мають поганий слух тощо. До того ж непоодинокі випадки, коли й самі педагоги не володіють майстерністю виразного читання. Тому використання грамзаписів, у створенні яких беруть участь видатні майстри художнього слова, а також магнітофонних записів віршів, байок, примовок у виконанні самих дітей просто необхідне.

Дуже цінним, на наш погляд, є досвід виховательки радгоспного дитячого садка № 4 Комінтернівського району Одеської області М. З. Коржавіної та виховательки

дитячого садка № 6 м. Сум Л. Я. Сакун, які для розвитку слухового зосередження, навчання дітей виразної вимови активно використовують радіо, магнітофон, грамзаписи.

Л. Я. Сакун привчає малюків слухати радіо з 4—5 років. Регулюючи тембр, вона домагається потрібного (виразного, чіткого) звучання казки, вірша чи пісні, що дає дітям змогу в кожному конкретному випадку оволодіти потрібною висотою звуків, правильними інтонаціями.

Для кращого сприймання, усвідомлення та запам'ятання необхідного матеріалу Л. Я. Сакун перед початком радіопередачі, залежно від мети прослухування, у невеличкій вступній бесіді повідомляє дітей про те, що вони зараз почують. Записуючи улюблені казки, байки, прислів'я, пісні тощо на магнітофонну плівку, вихователька потім повторює їх стільки разів, скільки це необхідно дітям для оволодіння та закріплення потрібних навичок та вмінь. Вивчаючи з ними у такий спосіб вірш О. С. Пушкіна «Зима», вона не обмежується при його розучуванні лише взірцем художнього читання, а й записує на магнітофонну стрічку декламацію самих дітей. Потім відтворює цей запис у присутності всіх, аналізує читання, вказує на його позитивні якості, звертає увагу на помилки.

Важко описати те задоволення, яке відчують діти, коли чують власні голоси, відтворені магнітофоном. Вони ще й ще просять виховательку записати їх, бо вже, начебто краще навчились декламувати. М. З. Коржавіна, наприклад, вдало використовує цю активність дітей для проведення вправ з виразності, чіткості звуковимови. У цьому випадку вона пропонує дітям вимовляти окремі звуки, слова або цілі фрази для запису на плівку на все зростаючій відстані від мікрофона. Це змушує дітей говорити голосно, чітко, виразно. Надаючи таким вправам характеру гри, вихователька домагається значних успіхів у правильному оволодінні дітьми рідною мовою.

Викладені в цій статті деякі пи-

тання щодо організації у дитячих дошкільних закладах навчально-виховної роботи з використанням екранних посібників та звукозапису, потребують, звичайно, подальшого вивчення.

Однак, як свідчить передовий досвід вихователів та експериментальні дослідження, здійснені в умовах лабораторії навчального кіно, радіо та телебачення НДІП УРСР, впровадження у виховну роботу з дошкільнятами засобів зорового та звукового унаочнення містить у собі значні можливості. Ефективність використання технічних засобів у навчальному процесі залежить від визначення в ньому ролі та місця екранних посібників і звукозаписів у виховній роботі, від урахування педагогічних можливостей тих чи інших засобів; вивчення вікових

особливостей дитячого сприймання, а також від додержання санітарно-гігієнічних норм тривалості використання технічних засобів.

Успіх кожної справи завдячує, як відомо, своєчасному і розумному пропагуванню перших досягнень. Республіканська науково-практична конференція з питань використання технічних засобів у навчально-виховному процесі, яка відбулась минулого року в м. Сумах, вперше обговорила передовий досвід вихователів дошкільних закладів. Немає сумніву, що окремі дії ентузіастів у недалекому майбутньому стануть масовими і якість виховної роботи в дитячих закладах набагато поліпшиться.

О. ЯКОВЛЄВА
(Київський педагогічний інститут
ім. О. М. Горького)

Використання телебачення у виховній роботі з дітьми дошкільного віку

Серед широкого кола проблем навчання і виховання однією з важливіших є активізація пізнавальної діяльності дитини. Давно вже стало аксіомою, що глибоко продумана вчителем або вихователем система навчання, вдалий добір матеріалу і методів роботи збуджують інтерес дитини до знань, спрямовують і активізують її розумову діяльність.

За останній час посилилася увага радянської педагогіки і школи до технічних засобів активізації навчання, зокрема до кіно і телебачення.

Телебачення, поряд з кіно, театром, пресою, вже міцно ввійшло в побут радянських людей. Воно інформує, пропагує, вчить і розважає, відкриває великі можливості для ідейно-політичного, культурного й естетичного виховання широких кіл дорослих і дітей. Порівняно з іншими засобами пропаганди знань і виховання, телебачення має великі переваги. Ні радіо, ні кінохроніка не можуть досягти такого ефекту «присутності», як телебачення. Воно дає можливість бути присутнім під

час проведення цікавого досліду в лабораторії; телеглядачів-дітей можна «повести» до музею, в театр, на завод чи фабрику, на колгоспні лани, в недоступні для безпосереднього спостереження куточки природи тощо.

Великі можливості криються у використанні телебачення і для виховання дітей, бо воно залучає до себе і демонстрування кінофільмів, діафільмів, і проведення бесід доповіданих вихователів, фахівців з окремих питань тощо.

По телебаченню всі дошкільнята одночасно можуть дивитися фільми, що ознайомлюють з порами року і тими змінами, які відбуваються в природі. Всього 10 хвилин демонструється фільм «Зима прийшла», а скільки вражень залишає він! Пізня осінь... Небо оповите темними хмарами, дме осінній вітер. У повітрі кружляють перші сніжинки. А ось і сніг вкрив землю пухнастою білою ковдрою. В лісову хащу ховається лисиця, білка шукає затишку в дуплі, бо вона наготувала зимові запаси: горіхи, сушені гриби. У барліг пробирається ведмідь... До